

Genişletilmiş zet

Bağımlılıkla Mücadele Stratejik İletişim Belgesi Aracılığıyla İnternet Haber Sitelerinin Değerlendirilmesi

Giriş

Bağımlılıkla ilgili medya içerikleri, toplumun bağımlılığa bakış açısını ve bağımlı bireylere yönelik tutumlarını şekillendirme potansiyeline sahiptir. Medyada yer alan damgalayıcı ifadeler, bağımlı bireylerin tedaviye erişimini zorlaştırabilir ve toplumsal önyargıları pekiştirebilir. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından 2019 yılında yayımlanan Bağımlılıkla Mücadele Stratejik İletişim Belgesi (BMSİB), medya içeriklerinde etik bir ereve oluşturmayı ve bağımlılıkla ilgili haber dilinin standardize edilmesini amaçlamaktadır.

Haberler veri kamuoyunu bilgilendirmede çok önemli bir rol oynamaktadır. ereveleme teorisi medyada yer alan haberlerin nesnel ve tarafsız olarak yansıtılamayacağı fikrini savunmaktadır. Haberlerde vurgulanan ve vurgulanmayan unsurlar medya kuruluşunun ve çalışanların değerlerini yansıtılmaktadır. Bu nedenle haberler okuyucuların algı ve tutumlarını etkileyecek biçimde dizayn edilmektedir. Bağımlılık konusunda medyanın etiketleme, damgalama, sosyal kimlik ve sosyal kategorizasyon gibi pek çok teoriden etkilenmesi muhtemeldir.

Bu alışma, Türkiye’deki beş büyük haber sitesinde (Hürriyet, Milliyet, Habertürk, Sabah ve Sözcü) yayımlanan bağımlılık temalı haberleri BMSİB çerçevesinde incelemektedir. Çalışmanın temel amaı, internet haber sitelerinin bağımlılıkla ilgili içeriklerinde önerilen dil kullanımına ne ölçüde uyulduğunu ve damgalayıcı ifadelerin yaygınlığını tespit etmektir.

Yöntem

Bu araştırmada, nitel bir araştırma deseni benimsenerek yönlendirilmiş içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. 27 Eylül 2023 - 21 Mayıs 2024 tarihleri arasında, Türkiye’deki en popüler beş haber sitesinin ana sayfasında yayımlanan 181 bağımlılık haber metni incelenmiştir. Veri toplama sürecinde, haberlerin tekrar eden içeriklere sahip olması nedeniyle veri doğunluğuna ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Haber içerikleri, BMSİB’de yer alan yirmi başlık kapsamında değerlendirilmiş, başlıklar olumsuz dil kullanımını, etik dışı ifadeler ve olumlu mesajlar içeren haberler olarak kategorize edilmiştir. İki bağımsız araştırmacı tarafından yapılan ilk değerlendirmeler karşılaştırılmış, görüş ayrılıkları tartışılarak ortak bir analiz erevesi oluşturulmuştur.

Bulgular

Çalışma kapsamında analiz edilen 181 haberin %55,8’inin BMSİB kapsamında kullanılmaması gereken ifadeler içerdiği, yalnızca %1,1’inin önerilen dile uygun olduğu tespit edilmiştir. Haberlerin %30’unda bağımlı bireylerin etiketlendiği, %17,3’nde ise yanlış davranışları teşvik eden ifadeler bulunduğu grlmştir.

SCDCA kapsamında olumlu içerik taşıması gereken dört başlık (bağımlılıkla mücadelede gençlerin direnç kazanması, tedavi sürecinin doğru anlatılması, bağımlılığın normalleştirilmemesi ve başarı hikayelerinin paylaşılması) haberlerde yer alma oranı oldukça düşüktür. Bunun yanı sıra, haberlerde bağımlılık yapan maddelerin ekonomik değerine vurgu yapıldığı, sansasyonel ve magazinsel yaklaşımlar kullanıldığı ve bağımlı bireylere yönelik ayrımcı söylemlere sıkça yer verildiği tespit edilmiştir.

Tartışma

Bulgular, medyada bağımlılık temalı içeriklerin etik kurallara uygun şekilde düzenlenmediğini ve BMSİB rehberinin yeterince benimsenmediğini göstermektedir. Uluslararası literatürde de benzer sonuçlar bulunmuştur; rneğin, Avustralya’da yapılan bir çalışmada bağımlılık haberlerinin %22’sinde damgalayıcı dil kullanıldığı, ABD’de ise opioid kullanımına ilişkin haberlerin %49’unda olumsuz dilin hkim olduğu belirlenmiştir. Türkiye’deki oranların benzer seviyelerde olması, küresel bir soruna işaret etmektedir.

Elde edilen bulgular, BMSİB hazırlarken belirtilen temaların varlığını doğrulamaktadır. Özellikle haber içeriklerinin çoğunun damgalamaya neden olan, bağımlılığın suç boyutunu vurgulayan ve çözüm odaklı mesajlara yer vermeyen içeriklerden oluşması dikkat çekicidir. “Bağımlı” gibi damgalayıcı ifadelerin sık kullanılması ve haber içeriklerinin %30’unda bireylerin suç ve şiddetle ilişkilendirilmesi, madde kullanım bozukluğu olan bireylerin toplumsal olarak değersizleştirildiği ve marjinalleştirildiği, mevcut toplumsal önyargıların güçlendirildiği ve tedaviye ve entegrasyona erişimlerinin kısıtlandığı Damgalama Teorisi’nde açıklanan mekanizmaları yansıtılmaktadır.

Haberlerde yer alan damgalayıcı bu eğilim Sosyal Kimlik Teorisi tarafından tanımlanan sosyal kategorizasyon süreçlerini güçlendirerek, madde kullanıcılarının ana akım sosyal gruplardan dışlanmasına ve kamusal söylemde “biz ve onlar” ayrımlarının güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Özellikle “kolunda şırıngayla evinde l bulunan kişi”, “uyuşturucu ararken evi yıkan aile” ve “uyuşturucu parası vermediği için annesini öldüren kişi” gibi ifadeler bu eğilimi tekrarlamaktadır. Bu rnekler bir kez daha medyanın kamu sağlığı boyutlarından veya iyileşme olasılıklarından ziyade bireysel trajediyi, suçu ve ahlaki çöküşü vurgulama eğilimini göstermektedir. Bu

çalışmanın bulguları literatürdeki iddiaları doğrulamakta bağımlılık raporlamasına ilişkin ulusal ve uluslararası etik yönergelerin varlığına rağmen medya uygulamalarında önemli eksiklikler olduğunu ortaya koymaktadır.

Bulgulardaki bir diğer dikkat çekici nokta ise bağımlılığın trajik ve sansasyonel yönlerine odaklanan magazin tarzı haberlerin baskınlığıdır. Bu bulgular, medya içeriklerindeki bağımlılığın çerçevelenmesinin kamu sağlığı odaklı anlatılar yerine sansasyonelliği önceliklendiren bir gerçeklik oluşturduğu için Çerçeveleme Teorisi ile uyumlu gözükmektedir. Ek olarak, analiz edilen haber öğelerinin tedavi seçenekleri hakkında bilgiler içermemesi medya kuruluşlarının bağımlılıkla ilgili haberlerin bu yönünden kaçındığını ortaya koymaktadır.

BMSİB, bağımlılıkla ilgili haberlerde toplumun bilinçlendirilmesi, tedavi süreçlerinin doğru aktarılması ve başarı hikayelerinin paylaşılması gibi olumlu mesajların artırılmasını önermektedir. Ancak mevcut haber içeriklerinin, bu önerileri yeterince yansıtmadığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Türkiye’de internet haber sitelerinde yayımlanan bağımlılık haberlerinin BMSİB kriterleriyle ne ölçüde uyumlu olduğunu değerlendiren ilk araştırmadır. Sonuçlar, bağımlılıkla mücadelede medya içeriklerinin etik bir çerçevede düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, gazeteciler için bağımlılık temalı haber yazımına yönelik eğitim programları oluşturulmalıdır. Bağımlılıkla ilgili haber içerikleri sıkı bir denetimden geçirilmeli ve etik kurallara uygunluğu sağlanmalıdır. Medya okuryazarlığı artırılarak toplumun bağımlılık haberlerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmesi teşvik edilmelidir. Başarı hikayeleri daha fazla ön plana çıkarılarak bağımlılıkla mücadelede olumlu mesajlar güçlendirilmelidir.

Sonuç olarak, medyanın bağımlılık haberlerinde etik bir çerçeve oluşturması, toplumsal damgalamayı azaltmak ve bireylerin tedaviye erişimini kolaylaştırmak için kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, medya kuruluşlarının ve gazetecilerin BMSİB kriterlerine daha fazla uyum sağlaması gerekmektedir.

Sonuca dayanarak, medya kuruluşlarıyla işbirliği yaparak bağımlılığa duyarlı habercilik odaklı gazeteci eğitim programları geliştirilmesi, bağımlılığa özgü etik habercilik kılavuzları oluşturulması ve ülke çapında medya okuryazarlığı girişimlerinin kamu eğitim kampanyalarına entegre edilmesi önerilmektedir. Bu sayede damgalama ve yanlış bilgilendirme azaltılacak ve yardım arama davranışları teşvik edilecektir.

Gelecek çalışmalarda sosyal medya platformlarında, geleneksel yayın medyasında ve influencer odaklı içeriklerde bağımlılığa ilişkin haberlerin nasıl ifade edildiğini incelenmesi konuya dair önemli bir bakış açısı sunabilir.